

УДК 378.147/33(477)

Алла Загородня
ORCID iD 0000-0003-2418-1670

кандидат педагогічних наук,
професор кафедри професійної освіти та управління навчальним закладом,
МАУП,
вул. Фрометівська, 2, 03039 м. Київ, Україна
z_alla@i.ua

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ТА ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Автором розкривається проблема якості та змісту підготовки фахівців економічної галузі в Україні. Автор зазначає, що вимоги соціального замовлення сучасного суспільства щодо підготовки фахівців економічної галузі як творчих особистостей, здатних до професійного й особистісного саморозвитку і самовдосконалення для успішного функціонування в мінливих умовах фахового середовища, обумовлюють актуальність оновлення, реформування та модернізації змісту їх професійної підготовки в умовах вищої освіти.

Ключові слова: економічна галузь; економічна освіта; професійна підготовка.

Вступ. Вимоги соціального замовлення сучасного суспільства щодо підготовки фахівців економічної галузі як творчих особистостей, здатних до професійного й особистісного саморозвитку і самовдосконалення для успішного функціонування в мінливих умовах фахового середовища, обумовлюють актуальність оновлення, реформування та модернізації змісту їх професійної підготовки в умовах вищої освіти.

Метою статті є висвітлення проблеми якості та змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі в Україні.

Проблема якості та змісту підготовки фахівців економічної галузі в Україні. Значний внесок у теорію та прикладні аспекти змісту професійної підготовки фахівця зробили вітчизняні та зарубіжні вчені-педагоги (С. У. Гончаренко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, В. В. Краєвський, І. Я. Лернер, М. Б. Скаткін), аналіз досліджень яких дає можливість стверджувати, що формування змісту підготовки фахівця потрібно розглядати як цілісну, комплексну проблему, розв'язання якої необхідно здійснювати на основі ґрунтовних теоретико-методологічних підходів.

Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, визначений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266, передбачає такі спеціальності економічної галузі (КМУ, 2016):

- 05 – Соціальні та поведінкові науки (051 – економіка, 056 – міжнародні економічні відносини);
- 07 – Управління та адміністрування (071 – облік та оподаткування, 072 – фінанси, банківська справа та страхування, 073 – менеджмент, 075 – маркетинг, 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність).

Зміст освіти закріплено державними документами: освітніми стандартами, навчальними планами, навчальними програмами, які й реалізують основні його положення. Планування та організація освітнього процесу у вищому навчальному закладі здійснюються на основі навчального плану. Навчальний план обумовлений Галузевим стандартом вищої освіти. Чинний навчальний план – це нормативний документ вишу. Навчальний план складають на основі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки. Вищий навчальний заклад визначає набір навчальних предметів і годин, які відводять на вивчення кожного предмету в цілому і на окремих етапах.

Зміст освіти – найважливіша складова освітньої системи і відповідно головна мета планованих змін у ній. Сутність організаційно-управлінських, економічних й правових перетворень – це умови і механізми вироблення і реалізації нового змісту освіти фахівців. Зміст освіти не є сталою величиною. Він змінюється залежно від рівня розвитку науки, соціально-економічного, культурного стану суспільства з урахуванням потреб освітньої підготовки молоді та перспектив соціального й економічного розвитку країни (Жигір В. І., 2014, с. 136).

Розрізняють також поняття «зміст освіти» і «зміст навчання» (Василіук А. В., 2013, с. 64):

- зміст навчання – відповідно впорядковані обсяги інформації та діяльності, опанування яких повинно покращити людині формування її відносин з навколишнім світом. Цей зміст становить матеріал навчання і учіння, підпорядкований цілям навчання й регульований освітнім керівництвом згідно з програмними вимогами;
- зміст освіти – система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує

всесторонній розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їхнього світогляду, моральної поведінки, підготовку до суспільного життя.

Однією з провідних детермінант змісту освіти є його мета, в якій знаходять концентроване вираження як інтереси суспільства, так й інтереси особистості. Мета сучасної вищої професійної освіти – розвиток тих властивостей особистості, які потрібні їй і суспільству для включення в соціально цінну діяльність. Така мета освіти стверджує ставлення до знань, умінь і навичок як до засобів, які забезпечують досягнення повноцінного, гармонійного розвитку емоційної, розумової, ціннісної, вольової та фізичної сторін особистості (Жигір В. І., 2012, с. 37).

Усе більше загострюється проблема якості освіти, яку у сучасних умовах розвитку суспільства вдається підтримувати на належному рівні лише провідним вищим навчальним закладам країни. Причина цього як у самій системі вищої освіти, так і в організації ресурсного забезпечення цієї сфери державою.

Система вищої школи повільно реагує на потреби соціально-економічної ситуації: диверсифікація освітніх послуг і розширення платних програм відбувається надзвичайно повільно, бо колективи університетів майже не зацікавлені в цьому. З іншого боку, суспільство не поспішає підтримувати вищу освіту шляхом розвитку традицій опікунства, бізнесовими колами чи колишніми випускниками. Однак керівники окремих вищих навчальних закладів готові лобіювати диверсифікацію джерел фінансування, оскільки це дозволяє залучити більше ресурсів, забезпечуючи гнучкість і фінансову стабільність закладу, на відміну від ситуації, коли все фінансування залежить від державного бюджету і супроводжується жорстким контролем (Бабушко С. Р., 2015, с. 5).

У процесі дослідження теоретичних засад проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки, В. Ю. Стрельников запропонував класифікувати документи, в яких фіксувався проект змісту підготовки бакалавра економіки, на три групи: 1) документи, у яких зафіксовано вимоги кредитно-модульної системи організації навчального процесу (інформаційний пакет, структурно-логічна схема підготовки фахівців, залікові кредити, змістові модулі, індивідуальні навчальні плани студентів, шкала оцінювання навчальної діяльності студента); 2) документи, складені на основі міжнародних стандартів ISO серії 9000:2000 та 9001 (мета діяльності університету, посібник з якості, процедури і стандарти, за допомогою яких описувалися процеси у дидактичній системі, модель моніторингу якості підготовки бакалавра економіки, методики, положення, інструкції); 3) традиційна документація навчального закладу (навчальні, тематичні і робочі плани викладачів, методичні розробки, навчальні програ-

ми, посібники і підручники, навчальні комплекси дисциплін тощо) (Стрельников В. Ю., 2007, с. 22).

Т. І. Коваль звертає увагу на аспект інтерактивності у розробці змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі і стверджує, що це поняття є ключовим у навчально-виховному процесі. Рівень інтерактивності у комп'ютерних засобах визначається наявністю таких характеристик (Коваль Т. І., 2008, с. 24): забезпечення нелінійного доступу до навчальної інформації з використанням гіпертекстової технології; оперативністю суб'єкт-суб'єктних суб'єкт-об'єктних зворотних зв'язків; забезпечення для студентів права вибору міжособистісного спілкування; адаптацією системи навчання до індивідуальних їх особливостей; забезпечення різних рівнів автономії студентів (часткової, обмеженої, повної) реалізацією в інформаційно-навчальному середовищі відповідних стратегій керування їх навчально-пізнавальної діяльності під час позааудиторної роботи.

Необхідною складовою змісту професійної підготовки фахівців економічного профілю Т. Б. Поясок вважає психолого-педагогічну. Дослідниця визначає чотири галузі стикування професійної діяльності фахівця фінансово-економічного профілю з проблемами людини, де необхідно використовувати положення і рекомендації з психології та педагогіки (Поясок Т. Б., 2003, с. 281-283). Зокрема:

- зв'язок з гуманітарними, психологічними і педагогічними аспектами зовнішнього середовища (необхідність усвідомлення залежності та впливу на певні аспекти професійної діяльності фахівця, розуміння часткової небезпеки від надмірної кількості новацій у економіці; врахування особливостей населення, розвиток умінь налагоджувати взаємодію з різною категорією людей);
- професійні проблеми, які викликають необхідність використання рекомендацій та методів психології та педагогіки в професійній роботі фінансиста, економіста (сприйняття та усвідомлення проблем різного характеру – політичні, управлінські, економічні тощо – неможливе без сприйняття та розуміння людей, їх особливостей; вирішення завдань професійного спрямування часто пов'язане з мотивуванням та спонуканням людей, підвищенням їх професіоналізму, використанням засобів переконання, показу, роз'яснення);
- вплив на діяльність фахівця фінансово-економічного профілю його власних психологічних і педагогічних особливостей (чим більш всебічно та краще підготовлений фахівець – переконання, інтереси, потреби, освіченість, вихованість, професійна майстерність та досвід, тим вищі досягнення його професійної діяльності);
- вплив на діяльність фахівця в галузі економіки, фінансів та її результати особистих якостей та професіоналізму інших співробітників

організації, колег по спільній роботі та його власної майстерності взаємодії з ними (кожний фахівець повинен володіти умінням працювати в колективі, вірно будувати взаємовідносини з колегами, володіти навичками ділового спілкування).

Як зазначають дослідники, сучасний зміст освіти спрямовується на формування освіченості, внутрішньої зрілості особистості, відкритої до інших, яка бере активну участь у формуванні суспільного устрою. Нові підходи передбачають якісне оновлення змісту освіти відповідно до пріоритетних цілей освіти, сформульованих світовим освітнім товариством (Міжнародним бюро освіти). Вони охоплюють цілісний розвиток особистості через забезпечення зростання її розумового, етичного, емоційного, фізичного та соціального потенціалу, підготовку учнів до праці, активної ролі в економічному громадському житті суспільства, успішної діяльності в умовах швидких

змін технологій та полікультурного суспільства; розвитку навичок наукового мислення, критичного осмислення дійсності, навичок вирішення проблемних ситуацій (Василюк А. В., 2013, с. 64).

Аналізуючи значну кількість досліджень проблеми змісту професійної підготовки в контексті компетентнісного підходу, дослідники визначають компетентність як інтегральну характеристику фахівця, що включає в себе комплекси професійних, соціально-особистісних і універсальних (надпрофесійних) здібностей людини, що дозволяють їй успішно розв'язувати актуальні та перспективні професійні завдання. Саме тому ми зазначаємо, що компетентність є сукупністю компетенцій, які в свою чергу класифікуються як ключові, необхідні без винятку всім випускникам і базові, професійні, що відповідають конкретній спеціальності. Аналіз результатів теоретичного дослідження подано у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Змістове наповнення дефініцій компетентнісного підходу

<i>Різновиди понять</i>	<i>Змістове наповнення</i>
Ключові компетенції	<ul style="list-style-type: none"> - здатності до розвитку готовності до самоосвітньої діяльності (вивчати, шукати, думати); - здатності до розвитку готовності до виробничої діяльності (розпочинати справу, співпрацювати, адаптуватися).
Базові компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - загальнокультурні методологічні, професійно-орієнтовані.
Загальнокультурні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - потреба в самоосвіті та саморозвитку; - моральні позиції особистості й прояв цих позицій у професійній та педагогічній діяльності; - цілісні уявлення про людину, суспільство, культуру, науку і технологію в сучасному світі; - потреба і здатність підтримувати своє фізичне та психічне здоров'я; - знання про підтримку працездатності у швидкозмінних умовах життя; - готовність до використання інформаційних та комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі; - готовність до творчої діяльності.
Методологічні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - готовність до організації освітнього процесу в навчальному закладі; готовність розв'язувати професійно-педагогічні проблеми в умовах невизначеності; готовність до інноваційної діяльності у своїй професійній галузі; здатність до рефлексії, самоконтролю і корекції процесу професійної діяльності за результатом.
Професійно-орієнтовані компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - готовність до підготовки студентів до відповідного рівня кваліфікації, до розробки змісту і дидактичних засобів професійного навчання; - здатність до впровадження в освітній процес сучасних технологій професійного навчання та виховання; - готовність до планування та проведення уроків (занять), застосовуючи сучасні методи, організаційні форми та засоби навчання; - готовність до складання переліків навчально-виробничих робіт, їх нормування, експлуатації та обслуговування навчально-виробничого устаткування, складання планів виховної роботи в групі; - готовність до організації позанавчальної діяльності студентів, до використання індивідуального підходу у вихованні студентів.

Висновок. Спираючись на результати теоретичного аналізу означених у таблиці дефініцій, ми зазначаємо межі щодо остаточної мети при визначенні траєкторії розвитку студентів, що здійснюється відповідно до комплексного підходу у трьох взаємопов'язаних сферах діяльності: навчальній,

соціальній, професійній. Ми погоджуємося з позицією окремих дослідників, які стверджують, що освітній вектор переходу від навчальної діяльності через квазіпрофесійну до професійної визначає напрям росту компетентності майбутнього фахівця як кінцевої мети професійної освіти.

Необхідно зазначити, що проблеми якості та змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі в Україні є актуальними і вимагають сучасного відображення всіх тенденцій у цьому напрямі, потребують змін та подальшого вивчення.

Література

1. Бабушко С. Р. Сучасний стан професійного розвитку фахівців як складової неперервної освіти: аналіз законодавчої бази України / Світлана Ростиславівна Бабушко // ScienceRise 02/2015; 2(1 (7)), DOI: 10.15587/2313-8416.2015.37393.
2. Василюк А. В. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський) / Алла Василюк, Мацей Танась – Вид. 2-ге, уточ. й доповн. – Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2013. – 224 с.
3. Жигір В. І. Професійна педагогіка: Навчальний посібник / В. І. Жигір, О. А. Чернега // За ред. М. В. Вачевського. – К.: ТОВ «Кондор», 2012. – 336 с.
4. Жигір В. І. Теоретичні основи змісту професійної підготовки менеджера освіти у ВНЗ [Електронний ресурс] / В. І. Жигір // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 1. – С. 140-148. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpu_2014_1_22
5. Коваль Т. І. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : автореф. на здоб. .... докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Т. І. Коваль. – Київ, 2008. – 44 с.
6. Поясок Т. Б. Основи психолого-педагогічної підготовки фахівців фінансово-економічного профілю: Навчальний посібник для студентів і викладачів фінансово-економічних вищих навчальних закладів / Т. Б. Поясок / За ред. доктора педагогічних наук, професора С. О. Сисоєвої. – К.: ПП «ЕКМО», 2003. – 228 с.
7. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF/page>
8. Стрельников В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : автореф. на здоб. .... докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / В. Ю. Стрельников. – Київ, 2007. – 42 с.

ПРОБЛЕМА КАЧЕСТВА И СОДЕРЖАНИЯ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УКРАИНЕ

Загородняя Алла, кандидат педагогических наук, профессор кафедры профессионального образования и управления учебным заведением, МАУП, ул. Фрометовская, 2, 03039 г. Киев, Украина, z_allya@i.ua

Автором раскрывается проблема качества и содержания подготовки специалистов экономической отрасли в Украине. Автор отмечает, что требования социального заказа современного общества по подготовке специалистов экономической отрасли как творческих личностей, способных к профессиональному и личностному саморазвитию и самосовершенствованию для успешного функционирования в меняющихся условиях профессиональной среды, обуславливают актуальность обновления, реформирования и модернизации содержания их профессиональной подготовки в условиях высшего образования .

Ключевые слова: отрасль; профессиональная подготовка; экономическая образование.

QUALITY AND CONTENT PROBLEM OF TRAINING OF ECONOMIC SPECIALISTS IN UKRAINE

Zagorodnya Alla, Ph.D., professor of the department of vocational education and university management, Interregional Academy of Personnel Management (IAPM), str. Frometivska 2, 03039 Kyiv, Ukraine, z_allya@i.ua

The author reveals a problem as the content of professional training specialists of the economic sector in Ukraine. The author notes that the requirements of social order of modern society on training specialists of economic sectors as creative individuals, capable professional and personal self-development and self-improvement to function in a changing environment professional environment, determine the relevance of renewal, reform and modernize the content of their training in terms of higher education. The content of education is enshrined public documents, educational standards, curricula, educational programs and implement its main provisions. Planning and organization of educational process in higher education are made on the basis of the curriculum. The curriculum is due to the industry standard of higher education. The current curriculum is a normative university document. The curriculum consists on based program for professional training and structural logic circuit training. Higher education institution defines a set of subjects and hours, which lead to the study of each subject as a whole and in individual stages. The content of

education is the most important component of the educational system and in accordance with the main purpose of the planned changes in it. The essence of organizational management, economic and legal reforms – these are the conditions and mechanisms to develop and implement new educational content experts. The content of education is not a constant. It varies depending on the level of science, socio-economic and cultural state of society to meet the needs of youth educational attainment and prospects of social and economic development.

Keywords: economic education; economic sector; professional training.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2016

Прийнято до друку 27.10.2016

УДК: 378.047:796.5:338.48

Роман Клопов

ORCID iD 0000-0001-9036-4331

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичної культури і спорту,
Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, 69063 м. Запоріжжя, Україна,
clorov.r@gmail.com

Лариса Безкорвайна

ORCID iD 0000-0001-9502-9604

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму, докторант,
Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, 69063 м. Запоріжжя, Україна,
lvbeskorovaynaya@gmail.com

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті акцентовано увагу на вирішальному значенні підвищення вимог до якості професійної підготовки фахівців з туризмознавства. В ході дослідження з'ясовано, що професійна компетентність є необхідною складовою професіоналізму людини. Підкреслено на необхідності дослідження структури готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності, а також визначення кола компетенцій, вмінь і навичок, необхідних для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності. На основі ґрунтовного теоретичного аналізу та власного досвіду, авторами визначені ключові компетенції майбутніх фахівців з туризмознавства, а саме: соціальні, комунікативні, інформаційні та автоматизаційні.

Ключові слова: вища освіта; компетенція; майбутній фахівець з туризмознавства; професійна компетентність; професійна підготовка.

Вступ. Професійна підготовка фахівців з туризмознавства є однією з актуальних проблем сучасної професійної освіти і обговорюється в науковій літературі. Вимоги до якості підготовки означених фахівців передбачають дослідження структури їх готовності до професійної діяльності; детальний аналіз професійних функцій; визначення кола компетенцій, а також вмінь і навичок, необхідних для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності в галузі туризму.

Зазначимо, що проблему готовності в різні часи вивчали учені К. А. Абульханова-Славська, А. Д. Ганюшкин, М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибович,

Я. Л. Коломинський, Н. Д. Левітов, Л. С. Нересян, К. К. Платонов. Деякі з них (К. К. Платонов, І. К. Сергєєв, В. В. Серіков) розглядають готовність як мету і кінцевий результат професійної підготовки, систему взаємозв'язаних властивостей та характеристик особистості, установку на майбутню професійну діяльність; інші (К. М. Дурай-Новакова, М. І. Дьяченко, М. В. Зруш, Л. А. Кандибович, Я. Л. Коломинський, В. А. Крутецький) як багаторівневе і багатопланове системно-структурне особистісне утворення індивіду. Проте, як підтверджує теоретичний аналіз, на сьогодні питання формування готовності майбутніх фахівців з туризмознавства